CZU: 37.015.31 + 37.034 **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.7360529

COMPETENȚA MORALĂ – ABORDĂRI EDUCAȚIONALE

Roxana GHIAȚĂU
România

Conceptul de competență este extrem de utilizat în foarte multe domenii, de la resurse umane la inginerie, arhitectură, stomatologie. În ceea ce privește abordările din sfera socioumanului, îl întâlnim atât la nivelul politicilor curriculare, cât și în teorii pedagogice, sociologice și psihologice. Perspectiva la care ne vom opri în această lucrare este una inedită: vom delimita teoretic conceptul de competență morală, alături de prezentarea unor instrumente și metode care contribuie la măsurarea și dezvoltarea acestui tip de competență. Pentru circumscrierea conceptului vom apela la autori recunoscuți pe plan internațional, care au contribuit și la construcția unor metode de evaluare și îmbunătățire a competențelor morale. Vom evidenția în mod particular abordarea lui Georg Lind, profesor la Universitatea din Konstanz, care a lucrat mai bine de treizeci de ani în direcția definirii și măsurării acestei competențe.

Cuvinte-cheie: *competență morală, metoda Konstanz a discuției dilemelor.*

MORAL COMPETENCE – EDUCAȚIONAL APPROACHES

The concept of competence is extremely used in many fields, from human resources to engineering, architecture, dentistry. Regarding the approaches from the socio-human sphere, we meet it both at the level of curricular policies, but also in pedagogical, sociological and psychological theories. The perspective we will focus on in this paper is a novel one: we will theoretically delimit the concept of moral competence, along with the presentation of some tools and methods that contribute to the measurement and development of this type of competence. To circumscribe the concept, we will use theoretical constructs of internationally recognized authors, who also contributed to the construction of methods for evaluating and improving moral skills. We will particularly highlight the approach of Georg Lind, professor at the University of Konstanz, who has worked for more than thirty years to define and measure this competence.

Keywords*: moral competence, the Konstanz method of dilemma discussion.*

Delimitarea teoretică a conceptului de competența morală

Semnificația competenței diferă: de la abilitate, comportament, relație, proces, stare până la combinare și integrare a resurselor [1]. În documentele internaționale legate de reformele curriculare europene din ultimii 20 de ani este utilizată perspectiva combinării și integrării resurselor interne, competența fiind definită ca ansamblu de cunoștințe, abilități, valori și atitudini [2]. În ciuda ambiguității, controversei și ambivalenței conceptului, în această lucrare vom avea în vedere două sensuri mai degrabă clasice, și anume: capacitatea sau abilitatea de a îndeplini sarcini și roluri conform standardelor așteptate [3, 4]

sau relația dintre abilități/capacități și îndeplinirea unei sarcini [5].

Putem avea în vedere mai multe repere teoretice pentru a clarifica conceptul de competență morală. Chiar dacă nu a utilizat în mod direct conceptul de competență, teoria lui Jean Piaget poate fi valorificată în acest context. Iată câteva idei extrem de importante: „Nu există un mod de comportament, fie el intelectual, care să nu implice factori afectivi ca motive; și reciproc, nu pot exista stări afective fără intervenţia percepţiilor sau a înţelegerii care constituie structura lor cognitivă. Comportamentul este deci un tot unitar, chiar dacă structurile nu explică energia și invers, energia nu ține seama de structurile sale. Cele două aspecte, afectiv și cognitiv, sunt în același timp inseparabile și ireductibile" [Piaget & Inhelder, 1969, p.158 apud 6, p.2]. Ipoteza că aspectele afective și cognitive ale comportamentului uman se dezvoltă simultan a primit numele de paralelism cognitiv-afectiv. *Sintetizând, în competență cogniția și afectul sunt strâns legate, fiind reflectate în comportament. Alegerile noastre au o bază afectivă și intelectivă.*

O primă referire explicită la conceptul de competență morală aparține lui Lawrence Kohlberg, care a definit-o drept „capacitatea de a lua decizii și hotărâri care sunt morale (adică, bazate pe principii interne) și de a acționa în conformitate cu astfel de hotărâri" [7, p.425]. Această definiție este remarcabilă din mai multe puncte de vedere [8]: în primul rând, definește moralitatea ca idealuri sau preferințe morale, dar și ca o competență sau abilitate; în al doilea rând, se referă la principii morale interne și nu la norme sociale externe; și în al treilea rând, conține o referire la comportament sau acțiune ca parte a definiției. Cu alte cuvinte, putem vorbi de competență morală numai atunci când individul își demonstrează aprecierea pentru un anumit principiu moral prin comportamentul său real. Aceasta înseamnă, de asemenea, că, pentru a-și demonstra capacitatea, individul trebuie să fie confruntat cu o sarcină morală adecvată. Astfel, orice test valabil al competenței de judecată morală trebuie să conțină o astfel de sarcină morală.

Un alt autor la care putem face referire este James Rest, profesor la Universitatea Minessota. Pentru Rest [9] competența morală antrenează patru activități/procese, așa cum modelul său subliniază: senzitivitatea morală, judecata morală, motivația morală și acțiunea morală. Observăm că în această abordare competența morală este o sumă de procese în care aspectele afective și intelectuale sunt separate, spre deosebire de teoriile lui Piaget și Kohlberg.

Cea mai articulată teorie în jurul conceptului de competență morală aparține lui Georg Lind, psiholog german. În anii 80 Lind a elaborat „modelul aspectului dual al competenței morale". Ideea de bază a modelului este următoarea: competența morală presupune raportarea la două planuri: planul idealurilor și principiilor noastre și planul acțiunii. Competența morală înseamnă aplicarea

adecvată a principiilor morale în acțiuni, conduite morale. Comportamentul nostru moral este rezultatul principiilor morale interne şi nu o redare pasivă a normelor sociale externe. Deci, Georg Lind vorbeşte de competenţa morală ca împletire a planului interior (idealul moral) cu cel exterior (acţiunea morală), ca punte dintre idealurile noastre morale, pe de o parte, și decizia noastră de zi cu zi, pe de altă parte. Acest model va fi rafinat de-a lungul timpului în foarte multe articole și cărți, toate cu tematică sugestivă pentru măsurarea și dezvoltarea competenței morale, cum ar fi: *Can morality be taught?* (2002), *Effective moral education: The Konstanz method of dilemma discussion* (2006), *How to teach morality: promoting deliberation and discussion, reducing violence and deceit* (2016), *How to teach moral competence* (2019). În anii 2000 Georg Lind definea competența morală ca abilitatea de care avem nevoie de a ne aplica idealurile morale în viața de zi cu zi. În 2016 Lind a nuanțat definiția competenței morale din perspectivă educațională, după cum urmează: „*Competența morală este abilitatea de a rezolva probleme și conflicte pe baza principiilor morale interne prin deliberare și discuție în loc de violență și înșelăciune*" [10, p.13]. În această delimitare, autorul este preocupat și de contextul formării competenței, incluzând și abordările metodologice relevante în educație, și anume deliberarea și discuția.

Pentru Steć, Kulik & Wendołowska [11] competența morală nu este doar abilitatea de a raționa moral, ci, mai presus de toate, este comportamentul moral în contextul principiilor democratice de conviețuire socială. Cu alte cuvinte, competența morală este capacitatea de a aplica o orientare morală în practica decizională a vieții de zi cu zi într-o societate democratică. Competența este un concept mai larg decât abilitatea, deoarece se referă nu doar la procesele de învățare, ci și la aplicarea într-un context mai larg al gândirii și acțiunii bazate pe procese afectiv- motivaționale [11]. Conceptul de competență este ferm încorporat într-un context practic și dinamic, valorificând abilitățile cognitive și meta-cognitive: cunoştinţe, înţelegere, abilități interpersonale, valori etice şi atitudini morale (Stek et al., 2021).

De asemenea Catalano, Toumbourou & Hawkins [12] văd utilitatea competenței morale în contextul social conflictual al societății contemporane. Pentru ei competența morală este abilitatea tinerilor de a evalua și de a răspunde la dimensiunile etice, afective și de justiție socială ale unei situații.

Dezvoltarea competenței morale

Întrucât metodele tradiționale bazate pe prelegeri și centrate pe profesor nu au rezultate mulțumitoare, alte eforturi au fost depuse. Vorbim de tehnici sau strategii mai specifice, programe de instruire sau de abordări mai difuze ale mediului ca întreg. Referitor la formarea caracterului în familie, Fleming a identificat trei stiluri de parenting [13]: 1) afirmarea puterii, folosind în

principal pedeapsa, 2) dezaprobarea și retragerea afecțiunii; 3) inducția. Aceasta din urmă este formată dintr-o abordare argumentată în care părinții facilitează înțelegerea moralității printr-o explicație atentă, inclusiv cereri pentru bunăstarea altora. Dintre acestea trei, inducția s-a dovedit în mod constant a fi cea mai de succes metodă de disciplinare a copiilor.

Și Lind și Kohlberg considerau că acest tip de competență poate fi dezvoltată prin interacțiuni educaționale adaptate corespunzător. Mai mult, Lind [14] susține că dacă nu există suficientă stimulare în educația morală, poate exista chiar și o regresie observată în cursul dezvoltării morale, mai ales într-un mediu nefavorabil. În anii '70 ai sec.XX Power a identificat două abordări majore ale educației morale inspirate de Kohlberg și colegii săi [15]: abordarea discuției morale și abordarea comunității juste, apărută inițial într-o instituție de corecție pentru femei și ulterior aplicată elevilor de liceu.

Abordarea discuției morale mai poartă denumirea de metoda Blatt-Kohlberg. Kohlberg și-a încurajat un doctorand, Moshe Blatt, să conducă grupuri de discuții în care copiii au avut șansa de a se confrunta activ cu problemele morale [16]. Blatt a prezentat dileme morale care au implicat clasele într-o mulțime de dezbateri. El a încercat să lase o mare parte din discuție în seama copiilor înșiși, intervenind doar pentru a rezuma, a clarifica și, uneori, a prezenta el însuși un punct de vedere Argumentele care erau cu o treaptă peste cele ale majorității clasei au fost încurajate. Prezentăm o dilemă utilizată de Moshe Blatt în abordarea sa [16, 1985]: Domnul Jones avea un fiu grav rănit și dorea să-l ducă de urgență la spital. Domnul Jones nu avea mașină, așa că a abordat un străin, i-a spus despre situație și a cerut să-i împrumute mașina. Străinul a refuzat însă, spunând că are de respectat o întâlnire importantă. Așa că domnul Jones a luat mașina cu forța. Blatt a întrebat apoi dacă domnul Jones ar fi trebuit să facă asta.

În abordarea comunității juste accentul nu este pe indivizi, ci pe grupuri. Abordarea comunității juste oferă, de asemenea, un alt cadru pentru dezvoltare morală, prin încurajarea atmosferei morale într-un mod mai cuprinzător. De exemplu, Kohlberg și colegii săi au înființat un grup special la un liceu și i-au încurajat pe elevi să se gândească la ei înșiși ca la o comunitate. Inițial, sentimentul de comunitate a fost puțin prezent. Orientarea dominantă a grupului a fost să trateze probleme precum furtul ca fiind pur individuale. După un an însă, normele de grup au avansat. Elevii considerau acum că furtul este o problemă comunitară care se reflectă asupra gradului de încredere și grijă din grup.

În căutarea strategiilor pentru dezvoltarea competenței morale a studenților, profesorii au subliniat folosirea metodologiilor active: discuții, studii de caz, simulări [17]. Aceste metodologii solicită participarea activă a

tinerilor la construirea cunoștințelor proprii.

Metoda Konstanz a discuției dilemelor (KMDD) a lui Georg Lind este inspirată din metoda Blatt-Kohlberg de discuție asupra dilemelor etice. Metoda este descrisă de Lind în limba engleză la http://moralcompetence.net/moral/dildisk-e.htm, laolaltă cu teatrul de discuții. KMDD a fost concepută pentru a facilita libera deliberare morală și discursul prin mai multe elemente specifice : a) este permis timp suficient pentru clarificarea dilemei; b) profesorul își reține opinia cu privire la dilemă și chiar lasă participanții să modereze discuția; și c) participanții au abilitatea de a-și construi încrederea în sine prin întâlniri în cadrul grupurilor. Câteva elemente importante în legătură cu această metodă sunt:

- O singură dilemă este prezentată într-o sesiune în fața participanților, în loc de mai multe dileme, asa cum se realizează în metoda Blatt-Kohlberg.
- Durata este de 90 de minute. Acest lucru oferă, de asemenea, mult mai mult timp participanților pentru a se implica în propria reflecție și deliberare. Utilizarea KMDD timp de mai mult de 20 de ani a arătat că nu este posibilă reducerea acesteia la 45 de minute fără a pierde faze importante și eficiență.
- Rolul profesorilor este mult mai puțin dominant în KMDD. Partea de vorbire a profesorului este mult mai mică, oferind participanților mult mai mult spațiu pentru propria lor învățare. De asemenea, profesorul ține pentru sine propriile argumente și nu moderează discuția. Acest lucru reduce anxietatea în rândul participanților și le dă mai multă libertate de a gândi și de a vorbi.
- Nu în ultimul rând, KMDD folosește contraargumentele altor participanți pentru stimularea competenței de judecată morală, mai degrabă decât argumentele profesorului.

O primă caracteristică a metodei este că se bazează pe principiul constructivist al învățării prin confruntarea cu dileme morale „educative". O dilemă este „educativă" dacă declanșează emoții morale suficiente pentru a stimula învățarea, dar nu prea puternice pentru a preveni învățarea.

O a doua caracteristică este că valorifică principiul nivelului excitativ optim din legea Yerkes & Dodson, pentru a maximiza procesul de învățare și durabilitatea celor învățate. Sarcinile de sprijin sunt concepute pentru a face studentul să se simtă confortabil și să-l liniștească prin explicații bune, schimb cu participanții, timp pentru deliberare etc.

O a treia caracteristică a KMDD este că managementul grupului trebuie să pună în practică principiile morale, cum ar fi respectul reciproc, responsabilitatea, libera exprimare și egalitatea în fața legii. Scopul discuției este, așadar, nu doar stimularea raționamentului moral, ci și promovarea atitudinilor democratice și a abilităților de comunicare care pot garanta

toleranța, înțelegerea și dialogul.

Profesorul Lind oferă în mod regulat seminarii-ateliere de o săptămână pentru profesori și oferă, de asemenea, programe de formare și certificare ca „profesor KMDD". Metoda KMDD își arată puterea pedagogică numai atunci când profesorul este complet instruit și certificat, doar el ar putea realiza o creștere considerabilă și de durată a competenței moral-democratice. Prin aceste trainiguri specifice scorul de competență moral-democratică (Cscore) al participanților poate crește impresionant de la pre-test la post-test cu 5,1 puncte [Lind, apud 18].

Concluzii

Competența morală este capacitatea de a rezolva probleme apelând la valori și principii morale în primul rând. Ea unifică planul intern (al principiilor, reflecției și trăirilor afective) cu planul extern, al conduitei, prin realizarea unor alegeri morale. Dezvoltarea morală necesită nu numai capacitatea de a înțelege și de a ne adapta la normele sociale existente ci și competența morală de a aplica principiile morale la evenimente specifice [10]. Competența morală poate fi dezvoltată prin antrenamente specifice, în care discuția și deliberarea sunt esențiale. Metoda KMDD pare a fi cea mai potrivită nevoilor creierului nostru, iar aplicarea ei în practica educațională este o oportunitate excelentă de a susține dezvoltarea morală într-o perspectivă neuropsihologică [19]. Competența morală este ferm solicitată în contextul practic și dinamic al societăților de astăzi. Din acest punct de vedere, acest tip de competență este crucială pentru participarea la o societate democratică.

Referințe:

1. SCHNEIDER, K. What Does Competence Mean? In: *Psychology*, 2019, no10, p.1938-1958
2. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32006H0962
3. ERAUT, M. Concepts of competence. In: *Journal of interprofessional care*, 1998, no12(2), p.127-139.
4. MULDER, M. The Concept of Competence: Blessing or Curse? In: I.Torniainen, S.Mahlamäki-Kultanen, P.Nokelainen, & P.Ilsley (Eds.). Innovations or Competence Management (p.11-24). Lahti: Lahti University of Applied Sciences, 2011.
5. HAGER, P., & GONCZI, A. What Is Competence? In: *Medical Teacher*, 1996, no.18, p.15-18.

6. LIND, G. Moral Cognition or Affect or Both? In: *Test and Educational Implications of Piaget's Parallelism Theory*. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association in San Francisco, April 7 – 11, 2006.
7. KOHLBERG, L. Development of moral character and moral ideology. In: M.L. Hoffman & L.W. Hoffman, eds. In: *Review of Child Development Research*, vol.I, p.381-431. New York: Russel Sage Foundation, 1964.
8. LIND, G. *The relative and absolute effect size of the Konstanz method of dilemma discussion (KMDD)*. Konstanz, 2007a. 2007, Dostupné z: http://www. uni-konstanz. de/ag-moral/pdf/Lind-2007_effect-size-KMDD. pdf.
9. REST, J.R. Morality. In: *Mussen*, P.H. (ser. ed.), Flavell, J., and Markman, E. (vol. eds.). *Handbook of Child Psychology: Cognitive Development*, vol.3, Wiley. New York, 1983, p.556-629, ISBN 0471090646
10. LIND, G. *How to teach morality: promoting deliberation and discussion, reducing violence and deceit.* Logos Verlag Berlin GmbH, 2016, ISBN 3832542825
11. STEĆ, M., KULIK, M.M., & WENDOŁOWSKA, A. From supporting moral competence to fostering spiritual growth: The psycho-didactic potential of the konstanz method of dilemma discussion (kmdd®). In: *Religions*, 2021, no12(8), p.646.
12. CATALANO R., TOUMBOUROU J., HAWKINS J. Positive Youth development in the USA. In: Nucci, L.P., Narvaez, D., & Krettenauer, T. (Eds.). In: .*Handbook of moral and character education*, p.459-483. New York: Routledge, 2014. ISBN 9780415532389
13. FLEMING, J.S. *Piaget, Kohlberg, Gilligan, and Others on Moral Development* Copyright J. S. pag.F1- F25, 2005, 2006. https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/study/ugmodules/ethicalbeings/theoretical_approach_intro_reading.pdf
14. LIND, G. Moral Regression in Medical Students and Their Learning Environment. În: *Revista Brasileira de Educação Médica*, 2000 no24, p.24-33,. https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.493.8500&rep=rep1&type=pdf
15. POWER, C. Moral education through the development of the moral atmosphere of the school. In: *The Journal of Educational Thought (JET)/Revue de la Pensée Educative*, 1981, p.4-19.
16. CRAIN, W.C. Kohlberg's stages of morale development. In: W.C Crain. *Theories of Development*. pp. 118-136, Prentice-Hall, 1985. ISBN 978-0-13-913617-7.

17. ENDERLE, C.D.F., SILVEIRA, R.S.D., DALMOLIN, G.D.L., LUNARDI, V.L., AVILA, L.I., & DOMINGUEZ, C.C. Teaching strategies: promoting the development of moral competence in undergraduate students. *Revista brasileira de enfermagem*, 2018, no71, p.1650-1656
18. ZHANG, J. Cultivating moral competence of chinese undergraduates with KMDD-sessions. *Ethics in Progress*, 2013, no4(1), p.48-56.
19. STEĆ, M. *Is The Stimulation of Moral Competence with KMDD® Well-suited for Our Brain? A Perspective From Neuroethics*. repozytorium.amu.edu.pl, 2017.

Date despre autor:
Roxana GHIAȚĂU, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, România
E-mail: rghiatau@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5962-9936